

(LAPOK RÉGI ÉS ÚJ TÖRTÉNETÉBŐL)

5.

Krúdy Gyula írja
hőséről:

„Rezeda úr Budán lakott, a Várban, és éjszakánként, midőn hazafelé járt, gyakran találkozott régi királyokkal, amint a kőfalból kiléptek. Rezeda illedelmesen megemelte a kalapját a diákköpenyes Mátyás vagy a zordon, fekete szakállas Zsigmond előtt és mindaddig meghajtott fővel állt a bástya mellett, amíg a régi királyok szellemalakja, őszi ég kódéből, sápadt hold ezüstjéből és ódon tornyok tompán visszhangzó harangütéséből nőtt árnya ismét eltűnt valamire a várfal mentén...”

Rezeda úrnak — hála a mostani helyreállításnak — ma kevesebb fantáziára lenne szüksége: a Vár jelenlegi formája közelebb van a múlthoz, mint Krúdy idején volt.

Nagyon sok helyen állítottak helyre a legutóbbi évek során középkori emlékeket. Annyit, hogy még felsorolni is lehetetlen volna; csupán néhány példa:

A Tánácsics utca 9. számú házat, illetve az itt levő régi falmaradványokat tartják sokan a Vár legrégebbi falú házának, e helyen lakott valaha budai tartózkodása idején Vencel cseh király s ez volt *Cillei Ulrik* palotája, a török korban itt volt a puskapóros torony. Két méter vastag falai között raboskodott a többi között *Tánácsics, Kossuth, Wesselényi, Batthyány, Czuczor*. Az épület 1686-ban és 1945-ben is megsérült, az utóbbi alkalommal kerültek elő gótikus épületrészei. Vagy az ugyancsak két ostromban sérült Uri utca 19. a legrégebbi? Itt a Garák étek, majd a Petőfi-vers híres Lenkei századosának családja. S ebben a házban született *Eötvös József*.

Amikor az Uri utca 21-ben a világháborús sérülések nyomán lehullt a több száz éves vakolat — Mátyás korabeli falfestés is elbukkant. A Disz tér 12. számú épület 1686-ban nagyrészt elpusztult, *Salgari Péter* polgármester építtette újjá; időközben eltűntek a XIV. századi födém-tartók, konzolok, más középkori részletek, amelyek csak az 1945. évi háborús sérülések nyomán kerültek újra elő.

Középkor a Hilton Szállóban

A középkori emlékek egyik öre, *dr. Bertalan Vilmosné*, a Budapesti Történeti Múzeum osztályvezetője, ezt mondja:

— A helyreállított középkori és újkori palotában kiállítás mutatja be a középkori város és

palota életét. Számos építmény látható, amelyet középkori formájában állítottak helyre; így például a palota déli része és az erődítés, a város középkori plébániatemploma, az Uri utcában, Országház és Tárnok utcában sok középkori lakóház, ülőfülke. Jelenleg is folynak régészeti feltárások. A Hilton Szálló jövőbeni épületében (Hess András tér 2.) láthatóak lesznek a középkori domonkos kolostor maradványai. Az 1970. évi kutatások legjelentékenyebb eredménye volt, hogy megtalálták a templom XIII. századi kapuját és a XIV. század elejéről származó fűtőberendezését.

Néhány hónapja tárták fel az egyik legértékesebb ülőfülkésort a Disz tér 4. szám alatt — fűzi hozzá *Czagány István* építész. — Persze a kapualjakat a kereskedők is használták portékájuk tárolására, mert a kapualjak boltok is voltak a hajdani törökvilágban.

A professzor emléktáblái

A Vár régi házain egyre több az emléktábla, amely ismerteti az arra járókkal az épület múltját. Sokan beszéltek az emléktáblák „atyjáról”, *dr. Arányi Lajos* elhunyt kórboncnok professzoráról. Hadd idézzem vele kapcsolatban *Móra Gábornak*, a fővárosi Emlékmű Felügyelőség munkatársának a szavait: — Arányi évtizedekig kutatott a Várban. Kutatott már mint fiatal orvos — a Disz téren lakott —, és mint az egyetem neves nyugdíjas professzora. Egykori feljegyzéseit a második világháború után nagyserűen fel lehetett használni a romos épületek helyreállításakor. Amikor 1860-ban a Tudományos Akadémia tagja lett, első dolga volt, hogy indítványt nyújtott be az Akadémia Régészeti Bizottságához, hogy kőbe véssék a Vár épületeihez fűződő emlékeket. Az Akadémia lelkesedéssel fogadta, vállalta az épületek kijelölését, a szövegezt is, csak éppen anyagiakkal nem segítette a kezdeményezést. Végül Arányi egyetemi diákjaihoz fordult, ők adták össze pénzt, a még hiányzó összeget a professzor fizette. Így készült el az első körülbelül tucatnyi emléktábla; tudomásom szerint ezek voltak az elsők Európában. Azóta, főleg a legutóbbi években a Várban is megsokszorozódott a számuk.

Megmaradtak Arányi professzornak a Disz tér 7. számú ház 1877-es átépítéséről szóló jegyzetei is. Ezt írja a „száraz” feljegyzésből is érezhető szomorúsággal:

„...a ház új divat szerint átalakítva négy ablakot nyert... az átdomítás alkalmából a pincének egyik zugában több darab ép, török szabású cserépdarabot találtak, ezeket a kőművesek egymás között elosztották, ami ugyan hagyján, de találtak török

és héber feliratú faragott köveket is, és ezeket, fájdalom, az írással a fal zöme felé fordítva befalazták... A művezető építész az akkori házbirtokost, Jankovics Antal dr. urat csak akkor tudósította, midőn már nem lehetett az értékes köveket a falból kifeszgetni.”

Igy tűnt el sok minden középkori emlék, véglegesen.

A romantika és tragédia

Arról, hogy mi érdekli a látogatókat a Várban különösen, a Várbarátok Körének vezetőivel beszélgetünk. Ezt mondják:

— A boltíves kapuk alatti középkori ülőfülkék Buda építésze-

Kőbe vésett Mátyás-címer.

tének egyik sajátossága. A külföldiek gyakran megjegyzik, hogy ilyeneket náluk is látni, de csak templomokban. Mi volt a rendeltetésük? A laikusok úgy vélik: bizonyára szerelmespároknak építették, hogy legyen hol meghúzódnia, ha odabent nem látják őket szívesen. De, fájdalom, csalódást kell okozni: a kíséretnek, a szolgáknak épültek, akiknek odabent nem jutott hely, s a kapu alatti fülkékben beszélgettek, kockáztak, míg uraik mulatoztak.

Mátyás és Zsigmond egykori palotája maradványain minden kis részlete érdekli a látogatókat, s az elsők között az a ház, ahol Kossuth, Tánácsics raboskodott. Érthetően, nagyon érdeklik a hazai látogatókat azok a termek, terek, ahol hőseket ítéltek el, végeztek ki. A térről, ahol Kontot és 30 társát kivégezték, meg Szegedincz Pérot és 15 társát, s a templomból, ahol Martinovicot kivégzése előtt megfosztották papi méltóságától — alig tudjuk tovább vinni a vendégeket. Érdeklí a látogatóinkat a szűk Balta-köz is, amely állítólag onnan kapta a nevét, hogy itt ütköztek meg a király katonái az üldözött Hunyadi Lászlóval és embereivel, de a szűk utcában nem használhatták kardjaikat, hanem csak baltát.

— Persze a romantikus pinceborozók is tetszenek a vendégeknek. Mátyás király olyan kutat is tervezett, amelyből, így mondják, ünnepkor bor folyt, ingyen osztogatták. Hát ilyen kutunk, vendéglőnk egyelőre még nincs...

György István

(Folytatjuk.)

Ülőfülke az Országház utca 2. számú házban, a XV. századból.